

Cara i creu de la Guàrdia Civil a Banyoles

Majoritàriament, la Guàrdia Civil va secundar la revolta militar de 1936, però hi va haver algunes excepcions notables, com l'actuació del cos a Barcelona, que es va mantenir fidel a la República. A Banyoles es van palesar les dues cares del cos.

Text > **JORDI GALOFRÉ**, historiador
Fotos > **ARXIU JORDI GALOFRÉ**

Entre els mesos d'agost i novembre de 1936, nou veïns de Banyoles van ser assassinats: tres capellans, quatre civils, un guàrdia civil i un militar, aquests dos darrers, retirats. El guàrdia civil va ser Félix Barba Ortiz, que havia nascut a Hornachos (Badajoz) el 1882. Després d'haver servit dos anys a l'exèrcit, el 1902 havia ingressat a la Guàrdia Civil. Va passar per diverses destinacions fins que el 1920, quan ja era sergent, va ser destinat a Banyoles. Félix Barba, per tant, era a Banyoles l'any 1923, quan es va produir el cop d'estat del general Primo de Rivera i, seguint les ordres rebudes, va procedir a destituir l'Ajuntament elegit democràticament i a substituir-lo per una gestora que va donar pas a un Ajuntament nou designat pel governador. El 1930 es va fer constar en el seu full de serveis que el govern havia vist «con satisfacción y apreciado en todo su valor el alto espíritu y actuación de las fuerzas del Instituto en defensa del orden público, así como de la disciplina, lealtad y abnegación que evidenciaron en cuantas ocasiones se vieron precisados a intervenir». El 1933 va deixar Banyoles i va passar per diverses destinacions (Arbúcies, Girona, la Bisbal, Besalú i Sant Joan les Fonts). El gener de 1936 va obtenir el grau d'alferes per antiguitat, però pocs dies després, el febrer de 1936, va passar a la condició de retirat i va fixar la seva residència a Banyoles. Estava casat amb Isabel Vejuillas Tamizo, natural de Guadalajara, i van tenir deu fills.

Tot i estar retirat, algú degué recordar no sols la seva condició de guàrdia civil, sinó també, segurament, la seva actuació del 1923. El fet és que el 22 d'agost de 1936 el van anar a buscar a casa seva amb l'excusa de fer-lo anar a ensenyar instrucció a les milícies de Girona, i el van assassinar a la carretera de la Mota, al terme municipal de Palol de Revardit. Un cop mort, en van cremar el cos. Amb ell van assassinar també Amadeu Trias, un tinent de cavalleria retirat que vivia a Banyoles. Acabada la guerra, el 30 d'abril de 1939, les seves restes van ser exhumades i enterrades dignament al cementiri de Banyoles.

Una actuació repressora

Durant els anys de la dictadura franquista, a Banyoles hi va continuar havent una guarnició de la Guàrdia Civil, que tenia la caserna situada just davant de l'Ajuntament. Com va passar arreu, la Guàrdia Civil de Banyoles va ser molt activa en la repressió contra els vençuts. La firma d'Antonio Morata Tous, «cabo comandante del puesto» de Banyoles, apareix molt sovint en la documentació dels consells de guerra, signant informes, generalment negatius, sobre els acusats, tant de Banyoles com d'altres pobles de la comarca. Uns informes que estan redactats, per dir-ho amb paraules de Josep Clara, «amb un llenguatge ple de tòpics i càrrega partidista». En aquells anys, la Guàrdia Civil era temuda pel sistema que utilitzava, segons la memòria

>> Félix Barba Ortiz.

Entre els mesos d'agost i novembre de 1936, nou veïns de Banyoles van ser assassinats: tres capellans, quatre civils, un guàrdia civil i un militar

>> Casimiro Ocio Fernández.

popular, per obtenir confessions: «Primer picaven i després preguntaven».

El 25 d'abril de 1946 va tenir lloc a Banyoles un incident de conseqüències tràgiques protagonitzat per un grup de maquis i la Guàrdia Civil. Una parella d'agents que estaven de servei a la ciutat va demanar la documentació a dos maquis, Quico Sabaté i Josep Gay, que després d'haver dinat a un restaurant, anaven a agafar la TEISA per anar cap a Girona. Els guàrdies no degueren veure clara la documentació i els van voler portar a la caserna. En plena discussió, un dels guàrdies, José Codón, va esgrimir una pistola i un tercer maqui, Ramon Vila Caracremada, que seguia l'incident a distància, va disparar i el va matar. Aprofitant la confusió, els maquis van fugir. A conseqüència dels fets, alguns banyolins compromesos en la xarxa de suport als maquis, com Pere Brunyol i la seva germana Àngels Brunyol, van haver de fugir a França. Per la seva banda, Narcís Banal, propietari del restaurant on els maquis havien dinat, en va ser considerat còmplice, va ser interrogat amb la violència habitual i va passar un parell de mesos a la presó de Girona, fins que, una vegada demostrada finalment la seva innocència, el van posar en llibertat.

Casimiro Ocio al servei de la República

Com hem dit, no tots els guàrdies civils van donar suport a la revolta militar, sinó que n'hi va haver que es van mantenir fidels a la República. Entre els

guàrdies civils relacionats amb Banyoles n'hi va haver, almenys, dos casos.

Esmentem, en primer lloc, Casimiro Ocio Fernández. Va néixer a Baroja (Àlaba) el 1885. El 1905 va ingressar a l'exèrcit i dos anys després va passar a la Guàrdia Civil i va ser destinat a diverses guarnicions del País Basc. El 1909 es va casar amb Felisa Vigalondo Mardónez, natural de Villanueva de Valdegobía (Àlaba). El 1916 i el 1917 era a Valmaseda (Biscaia) i, segons consta en el seu full de serveis, va ser felicitat «por su buen comportamiento y conducta observada en los lamentables sucesos provocados por agitadores profesionales en dicho mes [agost] en toda la Nación, en los cuales pusieron en riesgo la vida Nacional». Amb aquesta sintaxi tan forçada, el redactor del full de serveis es referia a la vaga general del 1917, que va ser especialment seguida al País Basc i va desencadenar una forta repressió.

L'any 1927, quan era a Irun, va ser ascendit a sergent. El seu full de serveis és una mostra de la gran mobilitat de la Guàrdia Civil, perquè, a més del País Basc, va estar destinat a Oviedo, Guadalajara, Osca, Còrdova, Sevilla, Toledo, Logronyo, etc. L'agost de 1930, quan era a Bilbao, va tornar a ser felicitat oficialment amb un text idèntic al

de 1917, que, en aquest cas, es referia al moviment a favor de la república durant el govern del general Berenguer.

El gener de 1936 va obtenir el grau d'alferes i el mes de març d'aquell mateix any va ser destinat a la guarnició de Banyoles. Quan va esclatar la guerra va mantenir el jurament de fidelitat a la República que havia fet el 1932. El maig de 1937, mentre era a Barcelona, va ser víctima d'un bombardeig que li va provocar ferides a un braç i va ser hospitalitzat a l'Hospital Militar de Vallcarca. El mes de juny del mateix any va ser ascendit a tinent, però el novembre va passar a la reserva, a causa de «su avanzada edad y inutilidad física». La inutilitat física podia haver estat el resultat de les ferides que havia sofert, però l'avançada edat és relativa, ja que tenia cinquanta-dos anys.

El 7 de febrer de 1939 va passar a França i va ser internat en un camp de concentració, del qual va sortir gràcies al seu fill José, que també havia estat guàrdia civil, també s'havia mantingut fidel a la República i, un cop acabada la guerra, s'havia exiliat i allistat a l'exèrcit francès. L'11 de març de 1942, Casimiro Ocio va tornar a Espanya i va passar un any empresonat al castell de Montjuïc. Quan va haver obtingut la llibertat, el 20 de març de 1943, es va

>> La guarnició de la Guàrdia Civil de Banyoles, el 1934, reforçada amb més efectius. Al centre, el tinent Pedro Garrido.

instal·lar al seu domicili de Banyoles. Va continuar sent considerat sospitós per les autoritats franquistes, ja que un informe de 1944 del Servei d'Informació de la Direcció General de Seguretat l'inclou en una relació de banyolins desafectes al règim.

L'execució de Pedro Garrido

Un altre guàrdia civil molt relacionat amb Banyoles va ser Pedro Garrido Martínez. Va ser tot un personatge, i en els últims anys, ha estat estudiat i reivindicat pel professor Manuel Risques, de la Universitat de Barcelona. Pedro Garrido va néixer el 1891 a Cases Altas, un municipi del Racó d'Ademús (País Valencià). Va estudiar la carrera militar a l'Acadèmia de Toledo i, després d'haver passat un temps de servei a l'Àfrica, va ingressar a la Guàrdia Civil i va ser destinat a la guarnició de Figueres. Es va casar amb Amanda Nucete Anglada i van tenir quatre fills. Els anys 1931 i 1932 va estar destinat a la guarnició de Girona i el 1934 va passar a Banyoles.

Com a tinent comandant de la guarnició de Banyoles, quan van tenir lloc els fets del Sis d'Octubre va ser l'encarregat de mantenir l'ordre, de destituir els ajuntaments de Banyoles i comarca

i nomenar-ne les comissions gestores. A Banyoles s'havia declarat la vaga general i es va produir una manifestació que va ser dissolta per la Guàrdia Civil sense gaires problemes. Així és com descriu els fets el periòdic dretà *El Banyolí* del 14 d'octubre: «A quarts de deu del vespre d'aquest dia es formaren uns grups nombrosos a la plaça dels Turers, contravenint les ordres del cap de les forces i de l'Alcaldia. La Guàrdia Civil donà una carga, disparant uns pocs trets, que no feren mal a ningú, quedant

Com va passar arreu, la Guàrdia Civil de Banyoles va ser molt activa en la repressió contra els vençuts

Tot i que l'actuació del tinent Pedro Garrido a Banyoles no va seguir la tònica general de repressió indiscriminada, a Porqueres va arribar a generar un cert conflicte amb els seus superiors. Seguint les ordres rebudes, Pedro Garrido va destituir els regidors d'ERC i va nomenar una comissió gestora. Vuit dies després, però, considerant que no hi havia motius suficients, va rectificar i va restituir en els càrrecs els regidors destituïts. Aquesta actu-

ció no va agradar als seus superiors que, nou dies després, el van obligar a rectificar i a destituir novament els regidors d'ERC. A Fontcoberta, el tinent Garrido va tenir una actuació similar: va destituir l'Ajuntament d'esquerres i el va substituir per una comissió gestora, però vuit dies després en va restituir l'alcalde, Joaquim Noguer. En aquest cas, les autoritats superiors no van reaccionar i el tinent Garrido no es va veure obligat a rectificar.

Com a represàlia per la seva actuació l'octubre de 1934, que les autoritats superiors i alguns elements de dreta de Banyoles, més extremistes, van considerar que no havia estat prou enèrgica, Pedro Garrido va ser traslladat a Sabiñánigo (Osca). Es va produir aleshores un fet insòlit: un moviment ciutadà a favor seu, impulsat per «todas las fuerzas vivas de la mayor calidad, solvencia y orden» de Banyoles, que representaven, deien, «la Agricultura, Industria y Comercio». S'hi van recollir més de dues-centes firmes d'adhesió, a més de sis mil pessetes. A l'àlbum que recull les firmes (que es conserva en el seu expedient del consell de guerra) es fa constar que «gracias a la energía, prudencia y tacto del digno Teniente de la Guardia Civil Don Pedro Garrido» i del seu sergent, Banyoles va poder recuperar «su vida habitual sin derramamiento de sangre, que en estos momentos todos sin excepción lamentaríamos». Una comis-

sió no va agradar als seus superiors que, nou dies després, el van obligar a rectificar i a destituir novament els regidors d'ERC. A Fontcoberta, el tinent Garrido va tenir una actuació similar: va destituir l'Ajuntament d'esquerres i el va substituir per una comissió gestora, però vuit dies després en va restituir l'alcalde, Joaquim Noguer. En aquest cas, les autoritats superiors no van reaccionar i el tinent Garrido no es va veure obligat a rectificar.

>> Pedro Garrido, al centre de la foto, amb la seva dona Amanda a la frontera francesa, els primers mesos de guerra.

>> Pedro Garrido en temps de guerra.

>> El balcó del Casal Independentista de Banyoles, amb una pancarta contrària a la presència de la Guàrdia Civil a la comarca.

sió composta per destacats elements de la gent d'ordre de Banyoles, com els industrials Llorenç Pujol i Roura i Lluís Castañer i Serra, l'advocat i dirigent catalanista Narcís Malagelada i Font i l'alcalde gestor, Miquel Boix, li van lliurar l'àlbum amb les firmes i els diners recollits.

En els moments convulsos que van precedir la revolta militar, el tinent Pedro Garrido es va afiliar a la UMRA (Unió Militar Republicana Antifeixista), creada per contrarestar la colpista UME (Unió Militar Espanyola). Quan es va produir la revolta militar del 1936, Pedro Garrido formava part de la guarnició de Barcelona i va contribuir a la derrota de la revolta militar a la ciutat. Ben aviat va anar al front d'Aragó amb la columna Durruti, formant part d'un comitè de guerra que assessorava Durruti en temes militars. De seguida, però, va tenir diferències amb les milícies anarquistes per temes de disciplina i eficàcia, i va tornar a Barcelona. Va ser destinat a Barcelona, Girona i la Vall d'Aran. D'allà, amb la Vall ocupada per les tropes franquistes, va passar a França i va tornar de seguida a Espanya, i va ser destinat al front de Terol. Va ser ascendit a capità, i després a comandant. Pocs dies abans del final de la guerra a Espanya, el 29 de març de 1939, va ser fet presoner a Camarena de la Sierra (Terol) i va ser internat al camp de concentració d'Ateca (Saragossa). Tot seguit va passar per diverses presons, fins que va arribar al castell de Montjuïc el 17 d'agost de 1939. Franco va ser molt enèrgic contra els oficials de la Guàrdia Civil addictes a la República, com el general José Aranguren o el coronel

Antonio Escobar, que van ser condemnats a mort i executats. El comandant Pedro Garrido va ser també condemnat a mort, el 23 d'agost de 1939, per un delictes d'adhesió a la rebel·lió militar. La sentència va trigar gairebé tres mesos a ser executada i finalment va ser afusellat al Camp de la Bota, el 14 de novembre de 1939. El seu cos va ser enterrat a la fossa comuna.

Dues pinzellades finals

En la complexa relació entre Banyoles i la Guàrdia Civil, hem de fer constar dos episodis violents de signe contrari. El primer va esdevenir l'11 de setem-

bre de 1989, quan Terra Lliure va fer explotar un artefacte al pati de la caserna de la Guàrdia Civil. El sotstinent Antonio García i el sergent José Luis Santaella van patir ferides greus. Va ser un episodi més d'una línia d'actuació de lluita directa, amb atemptats a diverses casernes, com les de Terrassa, Canet de Mar, Arenys de Mar i d'altres. Més endavant, quan s'acostava la celebració dels Jocs Olímpics de 1992, es van produir moments de tensió entre les forces de la Guàrdia Civil i manifestants mobilitzats amb la consigna «Que se'n vagin!», i es van produir més agressions a la caserna. Quan la flama olímpica va passar per Banyoles, la Guàrdia Civil va dur a terme una aparatosa ocupació de Banyoles, utilitzant fins i tot tanquetes. Alguns anys més tard, el 1998, amb el desplegament dels Mossos d'Esquadra, la Guàrdia Civil va marxar de Banyoles i la caserna va ser enderrocada.

El segon incident és ben recent. Cap al migdia de l'1 d'octubre de 2017, quan els veïns i les veïnes d'Esponellà votaven amb tota tranquil·litat, va irrompre al poble un escamot de la Guàrdia Civil que va intentar impedir la votació i endur-se'n l'urna, tot i que no ho va aconseguir. Va ser l'únic incident que aquell dia es va produir a la comarca del Pla de l'Estany.

>> Assalt de la Guàrdia Civil a l'Ajuntament d'Esponellà. A la dreta, en primer terme, Ramon Folch, veí del municipi, i més a la dreta, l'alcalde, Josep Farrés.